

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3547>

THE RELEVANCE OF THE WORKS IN RIFAT ILGAZ'S STORY SERIES CALLED "THINGS WITHOUT LEGS" TO CHILDREN IN TERMS OF LANGUAGE AND STYLE

RIFAT ILGAZ'IN "BACAKSIZIN BAŞINDAN GEÇENLER" ADLI HİKÂYE SERİSİNDEKİ ESERLERİN DİL VE ÜSLUP AÇISINDAN ÇOCUĞA GÖRELİĞİ¹

Şener DEMİREL²
Betül BURÇ³
Taner BURÇ⁴

Abstract

In this study, the language and style of Rifat Ilgaz's "Bacaksız'ın Başından Geçenler" story series were examined in terms of suitability for children. The method used in the research was document analysis, evaluating the language, style, idioms, sentence structures, onomatopoeic words, slang usage, local expressions, poems, rhymes, curses, and spelling errors in the five works of the series according to children's comprehension and contextualization abilities. The document analysis revealed that Rifat Ilgaz used a clear and understandable language and included elements that contribute to children's language development. Particularly, the frequent and correct use of idioms can help children understand language practices in real life. However, the presence of spelling errors in some works may cause problems in terms of children learning the correct use of language. While the frequent use of nicknames in the series showcases the richness of the language, it may also present negative examples. Rifat Ilgaz's "Bacaksız'ın Başından Geçenler" story series is a valuable resource for children, reflecting the richness and diversity of language.

Keywords: Rifat Ilgaz, Bacaksız'ın Başından Geçenler, suitability for children, language and style, document analysis.

¹ Bu makale Prof. Dr. Şener Demirel danışmanlığında hazırlanan Rifat Ilgaz'ın "Bacaksızın Başından Geçenler" Adlı Hikâye Serisindeki Eserlerin Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi (Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, 2013.) isimli yüksek lisans tezinden esinlenerek yazarların ortak katkısı ile üretilmiştir.

² Prof. Dr. Şener, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, sdemirel@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0152-1081

³ M.E.B, Öğretmen, kaplan.burc@gmail.com, ORCID: 0009-0005-4964-6755

⁴ M.E.B, Öğretmen, 1026taner@gmail.com, ORCID: 0009-0000-9494-2418

Özet

Bu araştırmada, Rifat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" adlı hikâye serisindeki eserlerin dil ve üslubu, çocuğa uygunluk ilkesi açısından incelenmiştir. Araştırmada kullanılan yöntem, doküman incelemesi olup, hikâye serisindeki beş eserin dil, üslup, deyimler, cümle yapıları, yansıma sözcükleri, argo kullanımlar, yerel söyleyişler, şiirler, tekerlemeler, maniler, beddualar ve yazım yanlışları çocuk okuyucuların anlama ve bağlam kurma yeteneklerine göre değerlendirilmiştir. Doküman analizi sonucunda, Rifat Ilgaz'ın açık ve anlaşılır bir dil kullandığı ve çocukların dil gelişimine katkı sağlayacak unsurları içerdiği görülmüştür. Özellikle deyimlerin sıkça ve doğru kullanılması, çocukların gerçek hayattaki dil pratiklerini anlamalarına yardımcı olacağı söylenebilir. Ancak, bazı eserlerdeki yazım hatalarının varlığı çocukların doğru dil kullanımını öğrenmeleri açısından sorunlar oluşturabilir. Seride sıkça kullanılan lakaplar bir yandan dilin zenginliğini gösterirken aynı zamanda olumsuz örnekler sunabilir. Rifat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" hikâye serisi, çocuklar için değerli bir kaynak olup, dilin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rifat Ilgaz, Bacaksızın Başından Geçenler, çocuğa görelilik ilkesi, dil ve üslup, doküman incelemesi.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatının tanımını yapabilmek için öncelikle bu terimi oluşturan "çocuk" ve "edebiyat" kavramlarının anlaşılması gerekmektedir (Ungan & Demir, 2016). Çocuk kelimesi, Türk Dil Kurumu'na göre (TDK, 2024) bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1989'da kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesine göre ise, her insan 18 yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir. Demirel (2010)'ın tanımına göre de çocuk doğduğu andan itibaren kendine özgü bir karaktere, davranışa, duyguya ve zekaya sahip olan bir insan yavrusudur. Çocukluk dönemi, bebeklikten ergenliğe geçiş dönemini kapsar. Bu süreçte, çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal ve dilsel açıdan gelişimi, farklı disiplinlerin bakış açısına göre değişiklik gösterir. Edebiyat ise, çocuğun küçük yaşlarda duyduğu ninnilerle hayatına ilk adımlarını atmakta ve yaşamının her aşamasında ona eşlik etmektedir. Edebiyat, çocuğun dünyayla olan ilişkisini güçlendiren bir araçtır ve zamanla, çocuğa özgü bir alan olan çocuk edebiyatının doğmasına yol açmıştır (Gök, 2022).

Çocuk edebiyatı, çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulunduran, onların hayal dünyalarını besleyen, anlama, kavrama ve yorumlama becerilerine katkıda bulunan, eğlendiren yazılı ve sözlü eserlerin tümüdür (Demirel vd., 2010). Şirin (2007) ise, çocuk edebiyatını temel olarak çocuk ve çocuklukla ilişkili olan, çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun olan, çocuk bakış açısını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, içeriği dil, düşünce ve karakterler açısından çocuğa uygun şekilde sade ve içtenlikle sunan, çocuğa okuma alışkanlığı kazandıran ve aynı zamanda edebiyat, sanat ve estetik açıdan gelişimine katkıda bulunan, çocuğu duyarlı bir şekilde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı olarak tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatının temel görevlerinden biri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Bu sürecin, çok küçük yaşlarda hatta anne karnındaki son aylarda başladığı artık bilinen bir gerçektir (Ungan & Demir, 2016). Kitaplar, çocukların gelişimine destek olmanın yanı sıra onları eğitmek için de güçlü bir araçtır (Arıcı, 2016). Edebiyat, insanların zihinsel, duygusal ve ruhsal dünyalarına dokunma gücüne sahiptir ve özellikle çocuklar, kitaplar aracılığıyla karmaşık konuları bile basit neden-sonuç ilişkileriyle anlayabilirler (Oğuzkan, 2013). Çocuk

edebiyatı, çocukların ilgi ve bilgi düzeylerine uygun edebi eserler aracılığıyla çocukların kendi sınırlı çevrelerinin ötesinde daha fazlasını keşfetmelerine yardımcı olur (Demircan, 2008). Ayrıca, çocuk edebiyatı, ana dili eğitiminde çocukların zihinsel yeteneklerini geliştirerek, yapıcı ve yaratıcı bireyler olmalarını desteklemelidir (Güleryüz, 2006). Bununla birlikte çocuk edebiyatı, genç nesillerin kişiliklerini şekillendirmede hayati bir rol oynar ve kalıcı bir izlenim ve etki bırakır. Dolayısıyla, gelecek yaşamlarını başarılı ve sorunsuz bir şekilde sürdürebilmek için farklı edebi türlerin sunulması önemlidir (İsmail, 2023).

Çocuk edebiyatı, tıpkı genel edebiyat gibi pek çok özelliği bünyesinde barındırır da temelde çocukların her yönüyle gelişimine katkıda bulunacak eserlerdir (Arıcı, 2016). Çocuklar, okumaya başlayıp ilerledikçe, sürekli olarak edebi eserlerden faydalanma ihtiyacı duyarlar (Oğuzkan, 2001). Bu bağlamda, kullanılan yazınsal veya edebi metinler, çocuğu şekillendiren, onu nesne olarak görmeyen ve kendini ifade etmesine olanak sağlayan (Neydim, 2003); ana dilin zenginliklerini ve olanaklarını yansıtacak kadar yeterli olması önemlidir (Sağır, 2002). Bu tür eserlerde öne çıkan bir ilke, çocuğun bakış açısına ve psikolojisine uygun olmalarıdır (Şirin, 1994). Dolayısıyla, çocuk edebiyatında yer alan eserlerde “çocuğa görelilik ilkesi” ön plana çıkmaktadır.

Çocuğa görelilik ilkesi, çocuklara bilgi verme yerine, onların dünyalarına doğrudan hitap ederek öğretmenin önemini vurgular (Sever, 2019). Şirin (1994) “çocuğa görelilik” kavramını açıklarken, çocuklar için hazırlanan edebiyatın, çocuğun gelişim dönemlerine, psikolojisine, kelime ve kavram ilgisine, algılamaya dünyasına uygun bir hassasiyetle oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Dilidüzgün (2004) ise çocuk edebiyatının öncelikli olarak çocuğa yönelik olduğunu ve içeriğinin çocuğun çevresinden alındığını, bu nedenle dil, anlatım, kelime seçimi, karmaşıklık düzeyi ve konu bakımından çocuk odaklı olması gerektiğini ve temel amacının da çocuğun okuma ilgisini artırmak ve kendi düşüncelerini ve çevresini anlamasını teşvik etmek olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, çocuğa görelilik ilkesi, bir çocuk edebiyatı ürününün taşıması gereken ölçütleri belirtmektedir ve bu ölçütler, çocuğun özgür dünyasını desteklemeyi amaçlayan bir çabanın bir sonucudur.

Çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda çocuk edebiyatında yer alan eserlerin sahip olması gereken çeşitli özellikler yer almaktadır. Canlı (2020), çocuğa görelilik ilkesinin ana bileşenlerinin metinsel özellikler, çocuk gerçekliği ve eğitsel (öğrenme-öğretme) ilkeler olduğunu belirtmiş; nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin bu üç bileşenin yanı sıra çocuğun sanatsal yönünü de geliştirebilecek zenginlikte olması gerektiğini vurgulamıştır. Her bir nitelikli çocuk edebiyatı ürünü, çocuğun dünyasında iz bırakır ve gelecekteki deneyimleri için bir temel oluşturur. Bu nedenle, çocuğun her yaş grubunda farklı türlerde nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle tanışması son derece önemlidir. Bununla birlikte nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde kapak, boyut ve cilt tasarımı gibi şekilsel özelliklerin yanı sıra içerik (iç yapı) özelliklerinde de gereken hassasiyetle yer verilmelidir. İç yapı özelliklerinden birisi de dil ve üsluptur (Gök, 2022).

Çocuk kitaplarının çocuğa uygun olmasını belirleyen en önemli faktör, kullanılan dil ve anlatım biçimidir (Sever, 2003). Bu ilkeye göre çocuk kitaplarında, çocukların dil gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurularak konular ele alınmalıdır. Bu kitaplarda, cümlelerin uzunluğu ve kullanılan sözcüklerin türü, beş duyuya hitap etmeli ve onları harekete geçirmelidir. Ayrıca, yazım ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımı, sıfatlar, deyimler, ikilemeler ve pekiştirme gibi anlatıma estetik katkı sağlayan ifadelerin bulunmasına dikkat edilmelidir (Aydın vd., 2021). Çocuk duyarlılığı, çocuk edebiyatı eserlerini hazırlayan yazarlar için gerekli olan bir özellik olarak tanımlanabilir. Bir çocuk

yazarının çocuksu duyguları anlayabilmesi, çocuğun düş dünyasına hitap eden bir kurgu oluşturabilmesi ve seçtiği konuyla çocuğun hayal dünyasına dokunabilmesi kolay bir iş değildir. Bu nedenle, çocuk edebiyatı yazarının sahip olduğu üslup, dil yetkinliği, yaratıcılık ve pratiklik oldukça önemlidir. Nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin, çocuğun yaşına uygun bir dil ve anlatıma sahip olması ve çocuğun dil gelişimine uygun olarak zenginlik içermesi gerekmektedir (Gök, 2022).

Sonuç olarak, çocuk edebiyatında dil ve üslup, çocukların eserleri anlamalarını, onlarla etkileşimde bulunmalarını ve kendilerini ifade etmelerini sağlar. Dilin ve üslubun doğru kullanımı, çocukların duygusal ve bilişsel gelişimine katkıda bulunur ve onların edebi dünyaya olan ilgisini artırır. Dilin karmaşık olmaması ve anlaşılır olması, çocukların metni daha kolayca kavramasını sağlar. Üslubun ise çocuğun düş dünyasına hitap etmesi, onların ilgisini çekmesi ve hayal güçlerini geliştirmesi önemlidir. Özellikle çocukların duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak temaların ve karakterlerin dil ve üsluba yansıtılması büyük önem taşır. Ayrıca, dil ve üslubun uygun ve çocuğa göre olması, onların dil becerilerini geliştirmelerine onları okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olabilir. Bu çalışmanın amacı, Rifat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" adlı hikâye serisindeki eserlerin dil ve üslubu, çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada verilerin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, var olan bir durumun mevcut belge ve dokümanlarla doğru bir şekilde ortaya konulmasını amaçlar. Bu tür incelemeler genellikle hedef belgenin taranmasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Doküman incelemeleri için kullanılacak materyaller; yazılı kaynaklar arasında kitaplar, makaleler, fermanlar ve yazıtlar yer alırken; görsel kaynaklar arasında ise resimler, slaytlar, bayraklar ve pullar bulunabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2019). Karasar'a göre (2023), doküman incelemesi/tarama modeli, ne zaman gerçekleştiği veya gerçekleşeceği fark etmeksizin bir durumu olduğu gibi tespit etmeyi amaçlar. Araştırma kapsamında Rifat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" adlı hikâye serisindeki eserlerin dil ve üslubu çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmiştir.

Çalışma Materyali

Araştırmanın veri kaynağı kapsamında Rifat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" adlı hikâye serisindeki eserlerden oluşmaktadır. Hikâye serisinde yer alan eserlere ait bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

"Bacaksız'ın Başından Geçenler" Hikâye Serisindeki Eserler

Eser Adı	Kısaltması	Sayfa Sayısı	Basım Yeri/ Tarihi	Yayınevi	Yazı Tipi/Punto
Bacaksız Kamyon Sürücüsü	BKS	95	İstanbul / 2008 Haziran	Çınar Yayınları	Times New Roman/16 Punto
Bacaksız Sigara Kaçakçısı	BSK	95	İstanbul / 2007 Kasım	Çınar Yayınları	Times New Roman/16 Punto
Bacaksız Okulda	BO	111	İstanbul / 2008 Haziran	Çınar Yayınları	Times New Roman/16 Punto
Bacaksız Paralı Atlet	BPA	88	İstanbul / 2008 Kasım	Çınar Yayınları	Times New Roman/16 Punto
Bacaksız Tatil Köyünde	BTK	77	İstanbul / 2008 Temmuz	Çınar Yayınları	Times New Roman/16 Punto

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri için Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" adlı hikâye serisindeki eserler temin edilmiştir. Seride bulunan eserler, deyimler, cümle yapısı, yansıma sözcükler, argo kelimeler, kullanılan ağızlar, tekerlemeler, şiirler, maniler, beddualar, yazım yanlışları gibi temalar çocuğa görelilik açısından ele alınarak incelenmiştir.

Verilerin analizinde doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, nitel araştırma yöntemlerinden biridir ve araştırmanın amacıyla ilgili problem durumuyla ilgili yazılı (örneğin kitaplar, dergiler, mektuplar) ve görsel medyadaki (örneğin fotoğraflar, videolar) bilgilerin ve içeriklerin analiz edilmesini sağlar (Ary, Jacobs ve Sorensen, 2010). Araştırma bağlamında hikâye serisindeki beş eserin dil ve üslubu çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenerek analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ulaşılan bulgular ve eserlerden örnek alıntılar bulgular bölümünde sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde Rıfat Ilgaz tarafından çocuklar için yazılmış "*Bacaksız'ın Başından Geçenler*" adlı hikâye serisinin dil ve üslubunun çocuğa görelilik ilkesi prensipleri doğrultusunda incelenmektedir. Edebi eserler çocuklar için son derece değerlidir. Özellikle anadilin söz varlığını tanıtmada önemli bir araçlardır. Çocuklar, dil aracılığıyla edebi metinlerle bağ kurar ve onları anlamlandırır. Çocukların dil gelişimine katkı sağlayan kitaplar, hedef kitlenin özelliklerini dikkate almalı ve onların seviyesine uygun olmalıdır. Ayrıca, çocuğun anlama, kavrama, sentez yapabilme yeteneğini desteklemeli, hayal gücünü geliştirip kelime dağarcığını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

Rıfat Ilgaz'ın "*Bacaksız'ın Başından Geçenler*" serisi dil ve üslup bakımından incelendiğinde, yazarın açık ve anlaşılır bir dil kullandığı ifade edilebilir. Kitapta, çocukların kolaylıkla anlayabileceği bir dil kullanılmıştır.

Filoloji ve dilbilim alanlarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı kökenli öğeleri, atasözleri, deyimleri, toplum içinde yaygın olarak kullanılan kalıp sözleri ve kalıplaşmış özdeyişler gibi unsurlar, genel olarak "söz varlığı" olarak adlandırılır (Aksan, 2006). Bir dilin söz varlığı, o dilin konuşulduğu toplumun kültürünü, yaşam biçimini ve deneyimlerini yansıttığından büyük öneme sahiptir. Çocukların

bu söz varlıklarıyla tanışması ve onları günlük yaşamlarında kullanabilmesi için edebi metinlere büyük bir görev düşmektedir.

Rıfat Ilgaz, serideki kitaplarında özellikle deyimleri sıkça kullanmıştır. Bu deyimlerin kullanımı ve anlamları doğrudur. İlkokul çağındaki çocukların deyimlerin gerçek hayattaki kullanımlarını görmeleri açısından bu eserler oldukça faydalıdır. Seride kullanılan deyimlere örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Üç beş adım daha **dişini sıktıktan** sonra, karpuzu yol kıyısındaki duvar çöküntüsünün üzerine oturttu” (BKS, 2008: 5).

“Canım, **pişmiş aşa su katma.**” dedi tabakçı (BSK,2007:17).

Paytak onu buldu mu bu pencere işi **yoluna girdi** demekti (BO, 2008: 44).

Ama müdürün **gözü tutmamıştı** onu nedense (BPA, 2008: 9).

Bir anda üçü birden suların derinliğinde kalmıştı. Seyirciler **işin sarpa sardığını** sanarak büsbütün telaşlanmışlardı (BTK, 2008:58).

Rıfat Ilgaz'ın Bacaksız serisindeki cümleler genellikle uzun değildir. Okur kitlesinin bilişsel gelişimine uygun bir uzunlukta cümleler kullanılmıştır. Ayrıca, devrik cümleler kurallı cümlelere göre daha fazladır. Bu devrik cümleler, metne bir akıcılık kazandırmış ve metni monotonluktan kurtarmıştır. Ancak Türkçenin özneyimleç-yüklem yapısına uygun olan cümleler, devrik cümlelere göre daha anlaşılır sonuçlar vermektedir. Dolayısıyla, çok fazla devrik cümle kullanımı çocukların metni anlamasını zorlaştırabilir. Seride kullanılan cümle yapısına örnekler aşağıda sunulmuştur:

Bacaksız yavaşça duvarın üstünden yere **indirdi** karpuzu. (BKS, 2008:8)

Dolaptaydı bu lastik boru (BSK, 2007: 7).

Haydar Aybekler, üç aydır ilk kez **gülüyordu** sınıfta. (BO, 2008: 39)

Elleri ister istemez ceplerine **gitti** Altan'ın (BPA, 2008: 23).

Gülerek **çıktı** ocaklı evden Tekin (BTK, 2008: 10).

Bacaksız serisinde dilin pek çok zenginliğini görmek mümkündür. Seride ikilemeler, vurgular, benzetmeler, yansıma sözcükleri, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış ifadeler, beddualar, argo kullanımlar, yerel söyleyişler bulunmaktadır. Doğadaki seslerin taklidini yapan kelimelere yansıma sözcük denir. Bu tür sözcükler anlatımı daha canlı hale getirir. Seride kullanılan eserlerde geçen yansıma sözcüklere şu örnekler verilebilir:

Bak nasıl çalışıyor Külüstür? Hem de **takır takır**, saat gibi.. (BKS, 2008:40).

Musluk açılmış, hortumdan **şarıl şarıl** akan sular, hemencecik kovayı dolduruvermişti (BSK, 2007:10).

Özellikle argo kelimeler ve ifadeler kadar çok deyime de sıkça rastlanır. Eserde, çocukların sokakta argo konuşmaları yapmaları ve lakaplarla birbirlerine hitap etmeleri yer almaktadır. Bu, dilin çeşitliliğini göstermekle birlikte olumsuz

örnekler sunabilir. Eserlerde her çocuğun bir lakabı bulunmaktadır: *Bacaksız Bahri, Paytak Yılmaz, Keriz Arif, Hapşırık Gülten, Sarı Sevil, Kırkyalan Ferit, Pamuk Altan, Kek Ömer, Tomruk Hasan...* Ayrıca, argo kelimelere örnek olarak *çöplük (mekân anlamında), yumulmak, kıyak, voltayı almak, kıvrırmak, toz olmak, okutmak, fiyakalı, taş arabası...* gibi örnekleri verebiliriz.

Kişilerin gerçek yaşamda olduğu gibi yerel dil özellikleriyle konuşturulması, romana ve karakterlere gerçeklik kazandırır (Çetin, 2009, 261). Belki de bu nedenle Rıfat Ilgaz, Bacaksız serisinde yerel söyleyişlere yer vermiştir.

Seri içindeki BTK kitabı dışındaki tüm kitaplar, olayların İstanbul'da geçtiği bir ortamda yer almaktadır. Bu nedenle, genel olarak herkes İstanbul Türkçesi ile konuşmaktadır. Ancak özellikle Bahri ve Tomruk Hasan gibi çocuklar bazen (heyecanlandıklarında, korktuklarında...) memleket ağızlarına dönüş yapmaktadırlar.

Örnek olarak, arabanın kontrolünü kaybeden Bacaksız, külüstürü kaçırdığı gün, İstanbul Türkçesini unutup memleketinde konuştuğu ağızla konuşmaya başlamıştır. Bu konuşma tarzına örnekler şöyledir:

“Biyaaa!.. Yoldan biyaaa!..Vallaa şaka demeeyon! Zaptedemeeyon gamyonu! Kör olayım canınıza kıyaaa!... (BKS,2008: 44).

“Sen gene öyle belle!” dedi, “Hiç para vermiyi alırkene!” (BO,2008: 21-22).

Rıfat Ilgaz, Bacaksız serisindeki bazı kitaplarda düz yazı dışında şiir, tekerleme ve mani gibi farklı türlere de yer vermiştir. Bu türler, kitaplara çeşitlilik ve renklilik katmış, onları monotonluktan kurtarmıştır.

Tekerlemeye:

Evli evine

Köylü köyüne

Evi olmayan

Sıçan deliğine! (BKS, 2008: 79).

Şiire:

Ben küçük bir uçmanım

Uçmak istiyor canım!

Dokundum mu düğmeye

Masmavidir dört yanım (BO, 2008: 65).

Maniye:

Vermiştim bu işe ara

Gene düştüm sokaklara

Nerdesiniz yarularım

Yok mu kimsede para?

Oy ne güzel ketenhelvam! (BPA,2008: 43) örnek olarak verebiliriz.

Rıfat Ilgaz, konuşma dilindeki unsurlardan beddualara da yer vermektedir. Bacaksız Bahri, bedduaları genellikle annesinden duymaktadır. Ayrıca, Gülten'in annesi Gülşen Hanım da bedduaları sık sık kullanmaktadır. Beddualara örnekler şunlardır:

“ Boyu devrilesi! “ dedi, “en sonunda gelebildin öyle mi? “ (BKS, 2008: 30)

“ Ziftin pekini ye! ... Vermiyorum işte! ... “ (BKS, 2008: 31)

oluşturulması sürecinde yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır. Bu husus, özellikle çocuk kitapları için daha da önemlidir; çünkü çocuklar çoğu kelimeyi ilk kez kitaplarda görürler. Rıfat Ilgaz'ın kitaplarında da bazı yazım hatalarına rastlanmaktadır. Bu durum, basım esnasında yapılan hatalardan kaynaklanabilir; ancak bu durum çocuklar için zararlı olabilir. Tespit edilen bazı yazım hataları şunlardır:

“... Tam **ikiyüz** karpuzun içinden seçmiştim onu ben!”(BKS, 2008: 32)

buradaki

altı çizili kelimenin doğru yazımı “**iki yüz**” şeklinde olmalıdır.

“Ne yapmış bu **çacuklar**”(BSK, 2007: 74) “**çocuklar**” doğru yazım biçimidir.

“Neden **istemezmişsin?**” diye soracak olurlarsa, “carcuru bozuk da ondan istemem!” diyebilirdi artık! (BO, 2008:7). Buradaki altı çizili kelimenin doğru yazımı “**istemezmişsin**” şeklinde olmalıdır.

“A! Şefika **Teyze!**” (BPA, 2008: 26) cümlesinde “**teyze**” şeklinde yazılması gerekmektedir.

Taaa **Almanya'lardan** kalkıp burnunun dibinde çadır kuracaklardı da Bacaksız

gidip görmeyecekti (BTK, 2008:9). Cümlesindeki altı çizili kelime

“**Almanyalardan**” şeklide düzeltilmelidir. Çünkü özel isimlere gelen “-ler/-lar” çoğul ekleri kesme işareti ile ayrılmaz.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" serisinin dil ve üslubu çocuğa uygunluk ilkesi açısından incelenmiştir. Serideki eserlerin dilinin anlaşılır olduğu ve üslup açısından çocuklara uygun bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Yazar, anlaşılır bir dil kullanarak çocukların metni kolaylıkla anlamalarını sağlamıştır. Yazarın bu eserdeki dil ve üslubu, çocukların edebi metinlerle bağ kurmalarını ve dil gelişimlerine katkı sağlamalarını desteklemektedir. Güven (2022) çocuk edebiyatında dil ve üslubun önemini vurgulayarak, çocukların anlamayı ve hayal gücünü geliştirmek için üslubun, basitlik ve açıklık esas alınarak doğru ve etkili kelimelerle oluşturulması gerektiğini belirtiyor. Çocuk edebiyatında kullanılan dilin anlaşılır olması ve hedef kitlenin dil seviyesine uygun olması, çocukların metni kolayca anlamalarını sağlar ve okuma deneyimlerini olumlu yönde etkiler (Saxby & Winch, 2017).

Araştırmada yazarın eserde deyimlere sıkça yer verdiği belirlenmiştir. Serideki deyimler, atasözleri ve kalıplaşmış ifadeler gibi söz varlığı unsurları, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri dil örnekleriyle zenginleştirilmiştir. Bu da çocukların dil becerilerini geliştirme ve kültürel birikimlerini artırma açısından önemlidir. Deyimler, edebi eserlerde dilin derinlik ve imgelerini zenginleştirerek, okuyucunun metni daha etkili bir şekilde anlamasına ve yazarın duygularını, düşüncelerini daha canlı bir şekilde ifade etmesine yardımcı olur; genellikle toplumsal deneyimlerden, kültürel birikimlerden ve dilin tarihinden beslenirler, bu

da okuyucunun metni daha derinlemesine anlamasına katkı sağlar (Schmitt, 2010). Ergin'e (2004) göre deyimlerin edebi eserlerde kullanılması, dilin canlılığını ve derinliğini artırarak okuyucunun metni daha zengin bir şekilde anlamasına ve yazarın duygularını, düşüncelerini daha etkili bir biçimde ifade etmesine yardımcı olur. Bu durum, eserin içeriğinin daha derinlemesine anlaşılmasına ve okuyucu ile eser arasında güçlü bir bağ kurulmasına olanak tanır.

Hikâye serisindeki eserlerin cümle yapısı incelendiğinde uzun olmayan ve devrik cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. Cümlelerin genellikle uzun olmaması ve devrik cümlelerin kullanılması, metnin akıcılığını artırarak monotonluğu önlemiştir. Ancak devrik cümlelerin aşırı kullanımının çocukların metni anlamasını zorlaştırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Hikâye serisindeki eserlerde çocuk karakterlere lakapların takıldığı görülmüştür. Bu durum, dilin geniş bir yelpazede kullanıldığını ve çeşitliliğini gösterirken aynı zamanda bazı olumsuz örnekler sunabilir. Özellikle çocuk karakterlerin argo konuşmalar yapması ve birbirlerine lakaplarla hitap etmeleri, genel olarak toplumdaki dil kullanımının bir yansıması olabilir. Ancak bu durum, çocuk edebiyatında dikkatlice ele alınması gereken bir konudur. Çünkü çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimine olumlu katkıda bulunmalı ve onlara pozitif dil kullanımını öğretmelidir. Bu noktada, eserlerdeki karakterlerin argo kullanımının özenle ele alınması ve olumsuz örneklerin sınırlanması önemlidir. Ayrıca, karakterlere verilen lakaplar ve argo ifadelerin, eserin genel temasına ve çocukların değerlerine uygun olması gereklidir (Karakuyu, Uyar ve Birvural, 2018). Bu sayede edebi eserler, çocuklara dilin doğru ve etkili kullanımını öğretirken aynı zamanda onların kültürel ve toplumsal bilgilerini de zenginleştirir.

Hikâye serisindeki eserlerde yer alan karakterlerin zaman zaman memleket ağızlarında konuştukları görülmüştür. Bu durum, hikâye serisindeki eserlerde dilin ve karakterlerin gerçekçi bir şekilde tasvir edildiğini göstermektedir. Yerel dil özelliklerinin kullanımı, karakterlerin daha canlı ve gerçekçi bir şekilde algılanmasına katkı sağlar. Bu bağlamda, yazarların eserlerinde dilin ve ağızların doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, okuyucunun metne daha derinlemesine bağlanmasını ve eserin anlamını daha iyi kavramasını sağlar. Dolayısıyla, edebi eserlerde yerel dil özelliklerinin kullanımı, eserin etkileyciliğini artırarak okuyucuyla güçlü bir bağ kurulmasına olanak tanır.

Hikâye serisinde tekerlemelere, şiiirlere ve manilere yer verildiği görülmüştür. Tekerleme örnekleri, dilin oyunbaz ve eğlenceli yönünü sergileyerek okuyucuların esere daha keyifli bir şekilde bağlanmasını sağlar (Gül, 2020). Şiiirler ise duygusal ve hayal gücünü besleyici bir etki yaratır, okuyucuların metni daha derinlemesine hissetmelerine yardımcı olur (Atar, 2018). Maniler ise mizahi bir tonla okuyucuları güldürerek eserin atmosferine renk katar (Güneş, 2015). Hikâye serisinde tekerlemelere, şiiirlere ve manilere yer verilmesi Türkçenin zenginliğini göstermekte ve eseri tekdüzelikten kurtarmaktadır.

Hikâye serisindeki karakterlerin eserlerde beddua ettikleri belirlenmiştir. Eserlerdeki beddualar, karakterler arasındaki iletişimi ve gerçekçiliği yansıtmak için kullanılmaktadır. Bacaksız Bahri ve Gülten'in annesi Gülşen Hanım gibi karakterlerin ağızlarından çıkan bu beddualar, onların sosyal ve kültürel arka planlarını da yansıtmaktadır. Bu beddualar, eserin içinde geçen olayları ve ilişkileri daha gerçekçi bir şekilde aktararak okuyucuya daha derin bir deneyim sunarlar.

Hikâye serisindeki eserlerde yazım ve noktalama açısından hataların yer aldığı görülmüştür. Özellikle çocuk kitapları, genç okuyucuların dil ve yazım kurallarını

öğrenirken ilk temas ettikleri kaynaklardır. Bu nedenle, bu kitaplarda yer alan yazım hataları, çocukların dil bilgisinde yanlış örneklerle karşılaşmalarına ve doğru yazımı öğrenmelerini zorlaştırmalarına neden olabilir. Yazarın eserlerinde tespit edilen yazım hataları, basım sürecinde meydana gelen olası hatalardan kaynaklanabilir; ancak bu hataların düzeltilmesi, çocukların dil ve yazım becerilerinin gelişmesi açısından önemlidir. Edebi eserlerin, özellikle çocukların dil öğreniminde doğru örnekler sunması gerektiği unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" serisi, çocuk edebiyatında dilin doğru kullanımının ve çeşitliliğinin önemini vurgulamakta ve okuyucularına eğlenceli bir okuma deneyimi sunmanın yanı sıra dil ve kültürleriyle daha derin bir etkileşim kurmalarını sağlamaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, çocuk edebiyatında dilin anlaşılır olması, deyimlerin ve dil özelliklerinin zenginliği, karakterlerin gerçekçi tasviri, şiir ve tekerleme gibi unsurların kullanımının önemini ortaya koymaktadır. Ancak, yazım ve noktalama hataları ve argo ifade kullanımı gibi dikkate değer noktalar da göz önünde bulundurulmalıdır. Rıfat Ilgaz'ın hikâye serisindeki bu eserleri, çocukların dil gelişimine ve kültürel birikimlerine olumlu katkı sağlamakta ve çocuk edebiyatında kaliteli ve etkili bir örnek teşkil etmektedir.

Öneriler

Çalışmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda şunlar önerilebilir:

- Rıfat Ilgaz'ın hikâye serisindeki eserlerde karakterlerin lakapları olduğu görülmüştür. Günlük yaşamda bu tarz lakaplar çocuklar için aşağılayıcı nitelikte olabilmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı eserlerinde bu tarz argo ifadelerle çok yer verilmemesi önerilebilir.
- Rıfat Ilgaz'ın hikâye serisindeki eserlerde yazım ve noktalama hataları olduğu belirlenmiştir. Çocuk okuyucuların dil ve yazım kurallarını öğrenirken ilk temas ettikleri kaynaklar bu tarz çocuk edebiyatı eserleri olduğu için bu tarz yazım ve noktalama hatalarının olmamasına özen gösterilebilir.
- Çocuk edebiyatı yazarlarının çocukların ilgisini çekecek ve güncel konulara duyarlı olan hikâyeler yazmaya özen göstermeleri önerilebilir.
- Bu araştırma Rıfat Ilgaz'ın "Bacaksız'ın Başından Geçenler" serisindeki eserlerle sınırlıdır. Bu tarz çocuk edebiyatına yönelik eserler dil ve üslup açısından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2006). *Anadilimizin Söz Denizinde*. Bilgi Yayınevi.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk Edebiyatı Ve Kültürü*. Pegem Akademi Yayınları.
- Ary, D., Jacobs, L. C., & Sorensen, C. (2010). *Introduction to research in education* (8th ed.). California: Thomson Wadsworth.
- Atar, K. (2018). Çocuk Şiirlerindeki Duygu İfadesi: Nesrin Yılmaz'ın Seçilmiş Şiirlerinde İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 1217-1230.
- Aydın, İ., Öksüz, A. ve Çelebi, A. (2021). Çocuk Kitaplarında Yansıma, İkilme Ve Pekiştirme Sözcük Görünümleri. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 923-945. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.939363>

- Canlı, S. (2020). Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Taşınması Gereken Özellikler. S. Karagül & E. Şen (Ed). Çocuk edebiyatı okuma kültürünün temelleri içinde (s. 109-156). Nobel Yayınları
- Demircan, C. (2008). Çocuk Edebiyatına Yönelik Bir Bibliyografya Denemesi (1960-1980). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 165-187.
- Demirel, Şener, Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı, Pegem Yayınları, Ankara, 2010.
- Türk Dil Kurumu (2024). Türk Dil Kurumu (TDK). <https://tdk.gov.tr/>
- Dilidüzgün, S. (2018). Çağdaş Çocuk Yazını -Yazın Eğitime Atılan İlk Adım-. Ankara: Tudem.
- Ergin, M. (2004). Edebiyat ve Dil Bilimi İlişkisi: Edebî Metinlerde Deyimlerin İşlevi ve Önemi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 7(1), 85-99.
- Gök, V. (2022). Çocuk Edebiyatında Nitelik ve Çocuğa Görelik, İçinde *Çocuk Edebiyatı*. Akademisyen Kitabevi, ss.17-29.
- Gül, E. (2020). Türk Edebiyatında Tekerlemeler ve Hikayeler Arasındaki İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 23-38.
- Güleryüz, H. (2006). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Güneş, N. (2015). Türk Halk Şiirinde Mani Türüne Genel Bir Bakış. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 15(28), 47-63.
- Hunt, P. (2001). Criticism, Theory, and Children's Literature. Blackwell Publishers.
- Ilgaz, R. (2008). Bacaksız Kamyon Şoförü. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ilgaz, R. (2008). Bacaksız Sigara Kaçakçısı. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ilgaz, R. (2008). Bacaksız Okulda. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ilgaz, R. (2008). Bacaksız Paralı Atlet. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ilgaz, R. (2008). Bacaksız Tatil Köyünde. İstanbul: Çınar Yayınları.
- İsmail, H. M. (2023). Children's literature: The significance and other impacts. *Theory and Practice in Language Studies*, 13(3), 593-598. <https://doi.org/10.17507/tpls.1303.07>
- Karakuyu, A., Uyar, A., & Birvural, A. (2018). Önlisans Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları. *Researcher*, 6(3), 20-27.
- Karasar, N. (2023). Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar İlkeler Teknikler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Neydim, N. (2003). Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). How Picturebooks Work. Routledge.
- Nodelman, P., & Reimer, M. (2003). The Pleasures of Children's Literature. Allyn and Bacon.
- Oğuzkan, A. F. (2001). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A. F. (2013). Çocuk Edebiyatı: Yerli Ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle. Anı Yayıncılık
- Sağır, M. (2002). Türkçe Dilbilgisi Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

- Saxby, M., & Winch, G. (2017). Teaching Primary English. Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2010). An Introduction to Applied Linguistics. Routledge.
- Sever, S. (2019). Çocuk Ve Edebiyat. Tudem Yayıncılık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Styles, M. (2014). Children's Literature in the Classroom. Routledge.
- Şirin, M. R. (1994). Çocuk Edebiyatı. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ungan, S., & Demir, E. (2016). Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları Ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1(1), 40-65.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.